

„ЕЗИЦИТЕ“ НА ЛИТЕРАТУРНАТА ТВОРБА
“THE LANGUAGES” OF THE LITERARY WORK

НАЧАЛНИТЕ СТИХОВЕ В СЛОВО О ПЪЛКОУ ИГОРЕВЪ. ИГОРА СЫНА
СВАТЬСЛАВЛА. ВНОУКА ОЛЪГОВА В ПРЕВОДИТЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Дмитро ГЕРГИНОВ

Югозападен университет „Неофит Рилски“, България

E-mail: dimagerginov@abv.bg

THE OPENING VERSES OF *THE TALE OF IGOR'S CAMPAIGN* IN ITS BULGARIAN
TRANSLATIONS

Dmytro GERGINOV

South-West University “Neofit Rilski”, Bulgaria

E-mail: dimagerginov@abv.bg

ABSTRACT: This article presents a comparison of the opening verses of the famous anonymous work of ancient Russian literature, *The Tale of Igor's Campaign*, translated into Bulgarian by four different translators in the course of more than a century: Efreim Karanov (1898), Lyudmil Stoyanov (1954), Kiril Kadiyski (1985), and Krasimir Georgiev (2015). The main goal is to analyze the changes in translation decisions and identify any possible deviations from the source text. Special attention is paid to the strategies employed by the translators to convey the meaning of several challenging passages in the ancient text. The present study considers some issues in the process of translation such as the use of different clause construction: the difference between number in the original text and their number in the translated one; the separation of one sentence into two in the process of translation, as well as the free use of punctuation marks by the translators. What is also analyzed is the problem of title translation from an old Russian language into a language comprehensible to any reader contemporary with the translators. The lack of an original, the impossible dating of the work, the unknown author and other elements of the work gave a certain freedom of the translators to express their own style.

KEYWORDS: old Russian literature, *speech* genre, “The Tale of Igor's Campaign”, Bulgarian translations

За създаването на *Слово о пълкоу игоревъ. игора сына сватьславла. вноука олъгова* има само предположения. Неизвестен е авторът, невъзможно е датирането на творбата, както и определянето на жанра ѝ, няма и запазен оригинал. Всичко това прави автентичността на текста твърде спорна, още повече, че никой друг средновековен източник не споменава за него. Преобладаващото мнение днес е, че текстът е съставен скоро след описаните в него събития, а именно след похода на княза на Новгород-Северски Игор Святославич. Походът е срещу куманите през 1185 г., завършва с пленяването на княза и последвалото негово бягство от плен. Текстът става известен на руската общественост през 1800 г. след публикуването му от Алексей Мусин-Пушкин¹, който го открива няколко години преди това в сборник с ръкописи от XVI век. За десетилетия напред *Слово о пълкоу игоревъ. игора сына сватьславла. вноука олъгова* (наричано нататък „Словото“) оказва влияние върху творчеството на множество дейци на литературата, изобразителното изкуство и музиката в Русия и по света; като най-известно произведение трябва да бъде посочена операта на Александър Бородин “Княз Игор“, която и до днес се представя с успех по световните сцени.

Текстът на „Словото“ претърпява над 80 превода на новоруски език (в проза, в рими, като текст за обучение на гимназисти и т.н.) и на редица други европейски езици (най-ранният от тях е на немски език със заглавие *Igorlied*, появил се още през 1803 г. и последван 20 години по-късно от превод на френски език: *Le Dit de la Campagne d'Igor*). ЮНЕСКО обявява 1985 г. за

¹ Алексей Мусин-Пушкин (1744-1817) е руски историк, колекционер на стари ръкописи, създател на голяма частна сбирка, по-голямата част от която е унищожена при опожаряването на Москва по време на настъплението на Наполеон срещу града през 1812 г.

годината, в която да се чества 800-годишнината от създаването на „Словото“ заради нестихващия интерес към творбата в много страни по света.²

Настоящата статия си поставя за цел да сравни началните стихове в българските преводи на „Словото“, направени, както следва: през 1898 г. от Ефрем Каранов, 1954 г. от Людмил Стоянов, 1985 г. от Кирил Кадийски, през 2015 г. – от Красимир Георгиев.³ Идеята е да се провери как се променят преводаческите решения с течение на времето, доколко всеки преводач се придържа плътно към изходния текст⁴, какви похвати използва за предаване на сравнително трудните за разбиране места в такъв старинен текст, дали си позволява отклонения, за да направи преведения текст по-разбираем за съвременните му читатели и не на последно място – доколко са оправдани преводаческите решения, които представляват отклонения/ промени на изходния текст.

За изходен текст приемам публикувания през 2015 г. в *АБ Двуезична библиотека с преводна литература*, където той е представен в лява колона като „публично достояние“. В дясната колона е разположен преводът на Красимир Георгиев, изготвен същата година.

Не лѣпо ли ны башеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстїй о пълку Игоревѣ, Игоря Святославлича! Начати же са тѣй песни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Болю! Болн бо вѣщїй, аще кому хоташе пѣснь творити, то растѣкашетьса мыслію² по древу, сѣрымъ вълкомъ по земли, шизым орломъ под облакы. Помнашеть бо речь пьрвых времен усобїцѣ. Тогда пушашеть ї³ соколовъ на стадо лебедѣй, который дотечаше, та преди пѣснь поаше старому Арослову, храброму Мстиславу, иже зарѣза Редедю пред пълкы Касожьскыми, красному Романови Святославличю. Болн же, братіе, не ї³ соколовъ на стадо лебедѣй пушаше, но своа вѣщїа прѣсты на живаа струны вѣскладаше, они же сами Княземъ славу рокотаху.

С това – нека го наречем „въведение“ – неизвестният автор на „Словото“ заявява своето желание и обещание да разкаже за историческите събития така, както са се случили – *по былинамъ*⁵, т.е. както е било в действителност – а не витиевато, както би го направил Боян. По обичая на старинните книги началото представлява обръщение към евентуалните читатели, наречени „братя“. Четиримата преводачи използват същото обръщение. Извън текста и извън преводите обаче остава открит въпросът: Кои са адресатите? Най-вероятното предположение отвежда към „народа“, т.е. към всички онези, които биха проявили интерес към миналото, към предците, техните владетели, най-общо казано – към живота на хората преди живота на днешните им следхдници. Възможно е обаче авторът също да е бил очевидец или дори участник в събитията, които възнамерява да опише, и то пред своите „сбратя“, да речем, че е живял в някоя света обител или в по-затворен кръг от роднини и/ или приятели. Европейската литература на Ранното средновековие не познава произведения за самостоятелно четене. Огромната част от творбите били предназначени за четене пред сравнително голям кръг слушатели, например при богослужение или някакъв друг обред или пък за церемониални цели, а защо не и възпроизвеждане с поучителна цел. В този смисъл те се явявали особен вид речитатив, съпроводжан в много случаи от акомпанимент на музикален инструмент, като сред източните славяни най-разпространен инструмент била гуслата.

Поставеният удивителен знак в края на това първо изречение според мен е или знак за възхищение пред героите от старите времена, или свидетелства за закъснението да се разкаже за събитията. Контрастът с начина на разказване на Боян, от своя страна, служи да подсили

² Информацията в този абзац е от Енциклопедия „Слова о полку Игореве“, 1995.

³ Всъщност първият превод на „Словото“ е изготвен и публикуван в Москва от Райко Жинзифов (1839 – 1877) през 1863 г., но дори съвременниците му изразяват мнението, че преводът не е добър, нечетивен е, изпъстрен с множество грешки. Именно затова той скоро е забравен. Усилията ми да открия текста на този превод не бяха оправдани.

⁴ Предпочитам това название, тъй като оригиналът не е запазен; преводите са правени от издания от XIX век.

⁵ Изразът се среща и в друг старинен руски текст – *Задонщина*. Слово о великом князе Дмитрии Ивановиче и о брате его князе Владимире Андреевиче, как победили супостата своего царя Мамая Пълн текст в превод на новоруски език от Л. А. Дмитриев в интернет е достъпен на <http://www.old-russian.chat.ru/15zadon.htm> (последен преглед 12.06.2023). Днес с термина *былина* се назовават епически произведения на старата руска литература, основаващи се на реални минали събития.

достоверността на предстоящия разказ. Споменаването на предишни владетели с техни качества и прозвища е следваща заявка за автентичност на разказа. Въпреки че признава вещината и знанията на Боян, авторът не е съгласен с неговия начин на описване на събитията. Кой всъщност е Боян – това е едно от най-трудните за тълкуване места в „Словото“. Опитите да бъде отъждествен той с реална личност от българската история, а именно с един от синовете на цар Симеон Велики, среща както привърженици, така и противници. В онези времена е била популярна личността на Боян, който се е ползвал със славата на известен съчинител на текстове, представяни в много случаи в съпровод на музикален инструмент. За него се говори и на други места в „Словото“. Л. В. Соколова (б.о.д.: 1) се присъединява към мнението на голям брой изследователи преди нея, според което авторът на „Словото“ „полемизира с Боян, противопоставяйки своето произведение на неговите песни“ и това той прави с цел да оправдае своя нов метод на писане, а именно да разказва обективно за случилите се събития, като поставя в центъра на изображението похода на войските срещу куманите, а не владетеля предводител на войските. Известните до времето на създаването на „Словото“ творби, т.нар. воински лиро-епически песни, са изпълнявали еднозначно една от следните задачи: да възхваляват героя победител, да охулят победения враг или да изразят печал от нечия гибел; смесването на стиловете било недопустимо. Авторката придава тези характерни черти като цяло на езическата поезия и повествование и противопоставя на тях желанието на автора на „Словото“ да намери нов начин за безпристрастно изобразяване на реални събития от позициите на християнски книжовник. За тази цел той е принуден да се откаже от начина на повествование на Боян, на когото все пак отдава дължимото като на знаещ, опитен, мъдър съчинител на текстове, надарен с уменията да предвижда и предсказва, наричайки го „соловию старого времени“.

Двете бележки, които се виждат в изходния текст (мыслию² по древу; ї³ соколовъ) намират обяснение в края на превода. По отношение на мыслию² по древу още Карелкин (1854, с. 9 – 10)⁶ изказва съмнение за правилността на изписване в оригиналния текст, т.е. в първото публикуване на текста на „Словото“, и предлага четене *мысию*, което се явява диалектно произношение на *мышию*, т.е. *катеричка*. Това предложение за четене и тълкуване на текста на „Словото“ намира опора в индоевропейските митове за строежа на света (по Соколова, с. 1). Според тях светът е изграден на три нива: ниското е земята, високото е небето, а средното е дървото на живота, което ги свързва. Като символи на отделните нива са приети: гордият орел за висшето ниво, сивият вълк за нисшето, а пъргавата катеричка – за дървото на живота. В съгласие с тези схващания са представени и превъплъщенията на Боян в „Словото“.

Знакът *ї* се тълкува с числовото му значение в кирилицата, т.е. като *десет*. Предполага се, че авторът на „Словото“ има предвид десетте пръста на Боян, с които той възпява исторически събития и личности на музикалния си инструмент. И на други места в текста са използвани числовите стойности на кирилските букви, например *ї* за три, свързано с деня, в който настъпва смушаващото духа на войската слънчево затъмнение.

Как е предадено съдържанието на този първи абзац в „Словото“ на български език? Ефрем Каранов превежда:

Не ще ли бжде по-добръ,
По старовръмски, братя, начинъ
Ний да захванемъ пѣсенъта
За похода, тозь смѣли починъ,
Макаръ тѣй тежкъ и тжжовен,
На Светославовия синъ,
На князя Игоря юначень.
Но некъ захванемъ тази пѣсенъ
Съ сегашень начинъ, че й по-лесень,
А не тѣй както пѣше
Боянъ – пѣвеца памтивѣченъ.
Защото вѣщия Боянъ,

⁶ Карелкин в рецензия на превода на „Словото“ от Н. Гербель в Отечественные записки от 1854, т. 93, с. 9 – 10, цит. по https://www.library.illinois.edu/spx/slw-dtw/presentations/djb_onbeyondxml/commentary.html (последен преглед 06.06.2023).

Когато искаше да пѣй,
Въ дълбоки мисли занесенъ,
Съ небесенъ огънь вдъхновенъ,
Катъ сивъ орелъ подъ небесата,
Расперваше широки крилѣ;
Като беспокоенъ вълкъ въ нивята,
Потайваше се изъ трѣвата,
И съ мисълта си кацваше
По върховетѣ и клонетѣ
На гжстолититѣ дърва.
Той помнѣше усобицитѣ
Отъ врѣмена на дѣди ни –
И той ги тѣхъ възпѣваше!
А какъ ги той възпѣваше!
– Той пускаше соколи десетъ
Върху куда бѣли лебеди
И, щомъ соколъ ги стигваше,
Настигнѣтия лебедъ вечъ
Начеваше да пѣе пѣсенъ –
За стария князь Ярослава,
За храбрия князь Мъстислава,
Тозъ що Редедя погуби
Прѣдъ самъ Касожски му орди,
И за Романа Светославовъ,
Прѣкрасенъ, гиздавъ и юначенъ;
Но не соколи, братя, пускаше
Върху куда бѣли лебеди –
Той вѣщи прѣстъе мяташе,
Върху живи струни редѣше,
А струни живи живнѣли,
На князе слава блекнѣли
И чудно замърморили.

Веднага се набиват на очи няколко неща:

1) Преводът е много по-дълъг от изходния текст (178 срещу 107 думи), което не е от значение, нито пък е пропуск, ако не съдържахше излишни емоционални „включвания“ на преводача. Намирам за неуместно да се дава преводаческа преценка на похода като *смѣли починѣ*, да се назовава Игор *юначенъ*, да се отдава предпочитание на писането по *сегашенъ начинъ*, защото е *по-лесенъ*, Боян да се нарича *пѣвѣца памтивѣченъ*, да се възкликва без опора в изходния текст: *А какъ ги той възпѣваше!*, както и да се прави добавка, като например *На Светославовия синъ*, който израз липсва в началните стихове на „Словото“, макар да е наличен в заглавието.

2) Неоспоримо постижение на Ефрем Каранов е отличното решение за превеждане на старинния текст в рими, което вероятно се явява и причината за добавянето на фрази, които удължават текста.

3) По правилата за писане на поезия, възприети в края на XIX век, всеки стих започва с главна буква.

4) За съвременния читател представлява известно затруднение четенето на текста по стария български правопис, а някои от използваните думи са променили с течение на времето дотолкова значението си, че днес се възприемат с голяма доза негативна конотация и не служат за възхвала на герой, както е в примера: *На князе слава блекнѣли// И чудно замърморили*.

5) Едновременно с това не бива да се премълчава чудесното преводаческо словотворчество в израза *гжстолититѣ дърва*.

В превода на Людмил Стоянов от 1954 г. същият абзац звучи така:

Не е ли хубаво, братя,

да започнем със старинна реч
повестта тъжовна
за похода на Игор,

Игор Святославич?

Ала да почнем песента
с днешни истински събития,
а не с приумиците на Боян.
Че мъдрият Боян,
поискаше ли някому да стъкми песен,
с мисълта си се понасяше
като катерица по дърво,
като пепеляв вълк по земята,
като тъмносив орел под облаци.

Спомнял, казват,
разпри в стари времена!
Пуцал той тогава

десетте сокола

срещу ято лебедици:

И щом някой някоя достигал,
първа тя запявала е песен –

за стария Ярослав,
за храбрия Мстислав,
който Редедя срази

пред полкове касожки,
за хубавеца

Роман Святославич.

Но не десет сокола Боян пуцал, братя,

срещу ято лебедици,

а чевръстите си пръсти слагал
върху живи струни –

и самите те на князете

славата разнасяли.

Интересно е чисто формалното представяне на текста като бели стихове, което веднага привлича погледа на читателя. Изрази като *повестта тъжовна*, *да стъкми песен*, *като пепеляв вълк*, *разпри*, *който Редедя срази*, *хубавеца*, *чевръстите си пръсти* и инверсии като *полкове касожки*, *на князете славата* опитват да доближат езика на превода до този на изходния текст, правят го да изглежда по-старинен. Не мога да се съглася, че авторът на „Словото“ има предвид *днешни истински събития*. Ако някъде в текста ставаше дума за *днешни*, т.е. за събития от времето на написването на текста, това би улеснило много датирането му, което обаче и до днес не е факт, въпреки съществуващата хипотеза, че авторът на „Словото“ е участник, очевидец или поне съвременник на похода на Игор. Намирам за много подходящо превръщането на лебедите в *лебедици*. Включването на същества от женски пол в превода придава нюанс на всепричастност към събитията.

Кирил Кадийски предлага следния превод на същия откъс:

1. Не ще ли е отраднo, братя, със старинни думи да захванем скръбните сказания за похода на Игор, Игор Святославич?
2. Но да начнем тая песен с днешните събития, а не с приумиците на Боян.
3. Че вещият Боян, рече ли за някого да пее песен, мисълта му се понасяше като катерица по дърво, като сур вълк по земята, като сив орел под облаците.

4. Припомняше той миналото бранно
десет ли сокола пусне срещу ято лебеди,
то първият достигнат лебед първи
ще подеме песента:
за стария Ярослав,
за храбривия Мстислав,
дето пред дружините касожки Редедя закла,
за хубавия Роман Святославич.
5. Но не соколи пускаше Боян, о,
братя, срещу ято лебеди, а вещите си
пръсти той допираше до живи струни
те сами звъняха славата на князете.⁷

И за този преводач събитията са *днешни*, с което вече изразих несъгласие. Старинността на изходния текст се открива в изрази като *отраднo, да захванем, скръбните сказания, речеше ли, като сур вълк, миналото бранно, ще подеме песента*. При това трябва да се посочи, че *Помнашеть бо речь първых времен усобицьгь*. е преведено като *Припомняше той миналото бранно*, което е отдалечаване от текста на първоизточника.

Преводът на Красимир Георгиев на началните стихове от „Словото“ е следният:

Не е ли време, братя, със старовремски думи таз повест да разкажем – за похода на Игор, Игор Святославич? Таз песен да започнем за станали събития, за истински неща, а не с измислиците на Боян! Боян е вещь в словата, но щом засъчинява, в дървета се оплита и като вълк се скита, като орел под облаци облита. За прежни времена на битки щом си спомни, соколи десет пуска срещу ято лебеди и първият догонен лебед пее за грохналия Ярослав, за храбривия Мстислав, закла Редед пред полкове касожски, за аления Роман Святославич. Но не соколи десет срещу ято лебедово е Боян изпратил, братя, а своите пророчески умели пръсти върху живи струни е полагал и те за княжеската слава са гърмели.⁸

Макар написан в проза, този превод съдържа чудесните рими *в дървета се оплита и като вълк се скита, като орел под облаци облита*. За „състаряване“ на текста служат изрази като *таз повест, Боян е вещь в словата, прежни времена, умели пръсти*. Не мога да се съглася с използвания за описание на Ярослав епитет в *грохналия Ярослав*. Вероятно неслучайно неизвестният автор на „Словото“ нарича този владетел *старому Арослову*. Старият човек е опитен, мъдър, ползва се с уважение; в определени случаи може би е и грохнал, но няма подобни исторически данни за този владетел от времето на похода на Игор. Няма исторически данни и за това Роман Святославич да е *ален*; той е бил хубавец, красив мъж според тогавашните представи за мъжка красота. А пръстите на Боян са *пророчески* само в представите на преводача или след намесването на някои митове. Според мен подобно „допълване“ на първоизточника е недопустимо от страна на преводача, дори ако се открият исторически източници за *пророческите* пръсти на неуточнената личност Боян в „Словото“.

Както превода на Ефрем Каранов, така и следващите три превода съдържат повече думи от изходния текст, но удължаването е в приемливи рамки (при Людмил Стоянов 125 думи, при Кирил Кадийски – 130, при Красимир Георгиев – 118); една от вероятните причини е анализът на българския език, който предполага използването на предложни конструкции вместо по-кратките конструкции с падежни форми в старинния език на изходния текст.

Много може да се говори за пунктуацията в изходния текст и в преводите на български език. Не съм уверен, че циркулиращият в интернет „оригинален“ и общодостъпен текст на „Словото“ съдържа препинателните знаци, които са били използвани от средновековния автор (ако изобщо са използвани такива в оригинала). Това дава право на преводачите на текста на различни езици (включително и на новоруски) да използват препинателни знаци по свое усмотрение. Видно е от разглежданите тук четири превода. Още първото изречение, в края на

⁷ На следния линк <http://nevmenandr.net/cgi-bin/trans.py?it=ip%206> (последен преглед 12.06.2023), се съдържа пълен текст на „Словото“ по Енциклопедия „Слово о полку Игореве“, 1995, с. 8 – 16.

⁸ <http://www.bglibRARY.net/klas-anonimen/ru-bg-slovo.htm> (последен преглед 06.06.2023).

което в изходния текст е поставен удивителен знак, при превода на Каранов завършва с точка, а в другите три превода – с въпросителен знак. И ако се опитвам да тълкувам удивителния знак в изходния текст като съжаление на средновековния автор за закъснялото във времето написване на разказ за събитията около похода на Игор, то тогава трябва да приема разказното изречение на Каранов като липса на лично отношение към събитията, а въпросителното изречение в другите три превода – като искане на разрешение за разказване на събитията. Българските преводачи не показват единство и по отношение на запазването на броя на изреченията. Най-свободно се отнася Ефрем Каранов. Той си позволява (по-нататък в преведения текст) разделяне на едно изречение на две, както и сливане на две изречения в едно, дори и неспазване на отделните абзаци/откъси, доколкото те изобщо са очевидни в изходния текст. За този преводач обаче не е несъмнено ясно кой източник е ползвал при превода. При останалите първоизточникът е поместен редом с превода.

Проблем представлява и превеждането на самото заглавие на *Слово о пълку игоревъ. игора сына сватъслава. внука ольгова* от четиримата преводачи. Ефрем Каранов е заложил на СЛОВО ЗА ПЪЛКА ИГОРЕВЪ, като в скоби под заглавието се твърди, че преводът е изготвен „отъ оригинала въ стихове“. Людмил Стоянов озаглавява текста ПЕСЕН ЗА ПОХОДА НА ИГОР, а преводът е направен от „староруски текст“. Кирил Кадийски също прави превод от староруски и дава заглавие на текста СЛОВО ЗА ПОХОДА НА ИГОР, ИГОР – СИН СВЯТОСЛАВОВ, ВНУК ОЛЕГОВ. Красимир Георгиев се спира на заглавието СЛОВО ЗА ПОХОДА НА ИГОР. ИГОР, СИН НА СВЯТОСЛАВ, ВНУК НА ОЛЕГ; преводът е направен от древнооруски. Не могат да се правят възражения по отношение на избора на заглавие при Людмил Стоянов, още повече, че още Мусин-Пушкин издава „Словото“ със заглавие „Ироическая пѣснь о походѣ на половцовъ удѣльнаго князя Новагорода-Сѣверскаго Игоря Святославича, писанная стариннымъ русскимъ языкомъ въ исходѣ XII столѣтія съ переложениемъ на употребляемое нынѣ нарѣчіе“, а в изходния текст авторът назовава произведението си и по други начини. Още в самото начало: *Не льпо ли ны башеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстий о пълку Игоревъ, Игоря Святославича! Начати же са тѣй пѣсни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Болню!* И по-нататък в текста: *Почнем же, братіе, повесть сию от стараго Владимира до нынѣшнего Игоря, ...* (подчертаването мое – Д.Г.)

Жанрът „слово“ според редица руски изследователи (вж. библиографията към Соколóва) се е зародил в старата славянска литература под влияние на „произведенията на словесното изкуство на византийската школа“ (Соколóва, с. 1). Мнението на академик Лихачёв за „Слово о полку Игореве“ е:

Перед нами памятник, в котором фольклор вторгается в литературу, выхватывает его из системы литературных жанров, но не вводит в систему жанров фольклора (Лихачёв, 1985, с. 239)⁹

Вероятно на тази основа е приета следната дефиниция:

«Слово» – книжное, письменное произведение, очень сильно зависящее от устной традиции, в котором органически слиты фольклорные элементы с книжными.¹⁰

Трябва да се посочи също, че нерядко произведения от същия тип са наричани *сказание, повест, поучение, поема*, също и *песен*, като понякога дори липсва названието на жанра, а се разчита на подразбирането му. Бурыкин (2017, с. 308), например, твърди, че първоначалното заглавие на „Словото“ е било *О пълку Игореве*. И в старата българска литература са известни произведения, наричани „слова“. Сред първите автори на похвални и поучителни слова се

⁹ – Пред нас е паметник, в който фольклорът се втурва в литературата, изважда го от системата на литературните жанрове, без да го въвежда в жанровете на фолклора. (Преводът на цитатите в текста е мой. – Д.Г.)

¹⁰– Слово е книжно, писмено произведение, силно зависещо от устната традиция, в което органически са слети фолклорни елементи с книжните такива.

(Текстът е достъпен на: https://myfilology.ru/russian_literature/russkaya-literatura-xi-xvii-vekov/problema-zhanra-v-slove-o-polku-igoreve/ (последен преглед 31.05.2023).

нарежда Климент Охридски. А добре известното ни произведение в прослава на буквите на Черноризец Храбър носи заглавието *О писменехъ*.

Кайда (Кайда, 2008 , с. 68) намира привърженици на мнението си, че жанрът *слово* е пряко свързан със западноевропейския жанр *есе*, появил се през XVI век, както заради външната близост между тях, изразяваща се в размишления върху религиозни, философски и битови проблеми, така и заради вътрешната близост, а именно „в композиционно-речевия модел на спонтанно развитие на мисълта“.

Заклучение

В заключение трябва да се отдаде дължимото на вложеното от преводачите усърдие при превеждането на трудния текст на „Словото“ и да се подчертае още веднъж значението на всеки един от преводите, изиграли своята роля за разпространението на старинния рускоезичен текст на разбираем за съвременните им читатели език. Въпреки че откривам на някои места неточности или пропуски, моите лични несъгласия са твърде незначителни, за да повлияят на насладата на читателите от срещата с изящния стил на това старинно литературно произведение.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Бурькин, А.А. (2017)** „Слово о полку Игореве“. Текст, язык, автор. Изд. Петербургское востоковедение, Санкт Петербург. (*Burykin, A.A. "Slovo o polku Igoreve". Tekst, yazyk, avtor. Izd. Peterburgskoe vostokovedenie, Sankt Peterburg.*)
- Георгиев, Кр. (2015) (прев.)** Слово за похода на Игор. Игор – син на Святослав, внук на Олег., достъпно на: <http://www.bglibrary.net/klas-anonimen/ru-bg-slovo.htm> (последен преглед 06.06.2023) (*Georgiev, Kr. (prev.) Slovo za pohoda na Igor. Igor - sin na Svyatoslav, vnuk na Oleg. dostapno na: http://www.bglibrary.net/klas-anonimen/ru-bg-slovo.htm (posleden pregled na 06.06.2023.)*)
- Кайда, Л. Г. (2008)** Эссе. Стилистический портрет. Москва: Наука, ООО Флинта (*Kajda, L.G. Esse. Stilisticheskij portret. Moskva: Nauka.OOO Flinta.*)
- Кадийски, К. (1986) (прев.)** Слово за похода на Игор, Игор – син Святославов, внук Олегов, София: Народна култура. (*Kadijski, K. (prev.) Slovo za pohoda na Igor, Igor - sin Syatoslavov, vnuk Olegov. Sofia: Narodna kultura.*)
- Каранов, Еф. (1898) (прев.)** Слово за пълка Игоревъ, Кюстендилъ: Печатница на Бр. Г. Дюлгерови. (*Karanov, Ef. (prev.) Slovo za palka Igorevъ, Kyustendilъ: Pechatnica na Br. Dyulgerovi.*)
- Карелкин (1854)** Рецензия на превода на *Слово о пълкоу игоревъ. игора сына сватъславла. вноука ольгова от* Н. Гербель. В: Отечественные записки, 1854, т. 93, стр. 9—10, достъпно на: https://www.library.illinois.edu/spx/slw-dtw/presentations/djb_onbeyondxml/commentary.html (последен преглед 04.06.2023)
- Лихачёв, Д. С. (1985)** Прошлое – будущему. Изд. Наука, Ленинград (*Lihachev, D. S. Proshloe-buduschemu. Izd. Nauka, Leningrad.*)
- Соколова, Л.В. (б.о.г.)** Зачин в „Слово о полку Игореве“, в интернет на http://slovoopolku.ru/isl_sokolova_ (последен преглед 06.06.2023) (*Sokolova, L. V. (b.o.g.) Zachin v "Slovo o polku Igoreve"; v internet na: http://slovoopolku.ru/isl_sokolova_ (posleden pregled 06.06.2023.)*)
- Стоянов, Людмил (1954) (прев.)** Песен за похода на Игор. София: БАН, Институт за българска литература (*Stoyanov, L. Pesen za pohoda na Igor. Sofia: BAN, Institut za balgarska literatura.*)
- Творогов, О.В. (1995) (ред.)** Энциклопедия „Слова о полку Игореве“, Изд. Дмитрий Буланин, Санкт Петербург. (*Tvorogov, O. V. (red.) Enciklopediya "Slova o polku Igoreve". Izd. Dmitrij Bulanin, Sankt Peterburg.*)